

Termejä vai käsitteitä?

Max Juntunen, *Elävän kuvan sanasto. Elokuva-, televisio- ja videoalan keskeiset termit ja käsitteet*. Helsinki: Edita 1997. 232 s.

Max Juntusen suururakka *Elävän kuvan sanasto* on päässyt monien iloksi kansiin. Juntunen kertoo kirjan esipuheessa turhan vaatimattomasti siitä uurastuksesta, jonka tällainen opus on vaatinut. Erilaisten, usein keskenään ristiriitaisten ja alati muuttuvien, käsitejärjestelmien yhteensovittaminen ja suomen kielelle saattaminen ei ole voinut olla helppoa.

Lopputulostakin voi pitää varsin onnistuneena, etenkin kun ottaa huomioon, miten mahdollisia kirjassa tavoitellaan. Juntunen ei ole tyytynyt tekemään elokuva- ja mediateknistä tai tuotanto- ja kuvauskäytäntöihin keskittyvää eikä liioin elokuvateoreettista tai -analyttistä sanastoa. *Elävän kuvan sanasto* pyrkii olemaan näitä kaikkia samoissa kansissa. Takakansi kertoo kirjan olevan “sekä työkalu - käsikirja elokuva-, video- ja tv-alan harrastajille sekä ammattilaisille -

että yleissivistävä katsaus elävän kuvan kulttuuriin ja ilmiöihin”. Käytännössä tämä työkalu on suunnattu niin teekkarille, elokuvantekemistä opiskelevalle, tutkijalle kuin kenelle hyvänsä televisionkatsojalle. Toisin sanoen mukana on silkkää tekniikkaa (esimerkiksi kuvasarja audiovisuaalisten laitteiden yleisimmistä liitintyypeistä), ohjeita videonauhurin häiriöiden paikantamiseksi, tietoja tekijänoikeuksista, tuotannollisia käsitteitä (elokuvan tuotantoryhmän jäsenten nimitykset ja toimenkuvat juoksupojasta tuotantopäällikköön), elokuvateoriaa (montaasityyppejä ja syntagmatiikkaa), dramaturgiaa (Freytagin kaava), elävän kuvan historiaa (musiikkivideon ja elokuvauksen vaiheet muutamalla sivulla) sekä paljon muuta.

Käytännössä teos on jaoteltu kolmeen osaan: termeihin, käsitteisiin ja hakemistoon. Viimeksi mainittu sisältää bibliografian lisäksi vierasperäisten, lähinnä englanninkielisten, termien luettelon ja niiden suomenkieliset vastineet, joiden selitykset löytyvät kahdesta ensimmäisestä osiosta. Ensimmäisten osioiden keskinäinen jako tuntuu kyllä hieman keinotekoiselta ja hankalakäyttöiseltä. Ensimmäinen sisältää aakkosittain järjestetyn ja tiiviillä selityksillä varustetun termiluettelon, joka toimii erinomaisesti. Toinen, käsitteisiin keskittyvä osa on ongelmallisempi. Aakkosjärjestyksen sijaan sen logiikka on systemaattinen. Alalukuihin kuuluvat esimerkiksi elokuvalliset rakenteet, elokuvalliset toiminnot ja välineet sekä elokuvalliset ilmiöt, jotka vielä jakautuvat olemuksellisiin ja tuotannollisiin ilmiöihin. Näiden keskinäisiä

eroja on kuitenkin niin vaikea hahmottaa, että osio ei toimi hakemistona yhtä hyvin kuin teoksen alkuosa. Miksi ylipäätään erottaa termit käsitteistä? Jako on joka tapauksessa, anteeksi ilmaisu, sangen käsitteellinen. Johdannon mukaan käsitteet ovat ajatusmalleja ja termit käsitteiden nimityksiä. Ihmetyttää vain, miten käsitteistä voitaisiin puhua ilman termejä. Tuloksena on se, että aakkosellisesta luettelosta puuttuu paljon sellaisia *termejä*, jotka kyllä sisältyvät loppuosaan, mutta joita on sieltä paljon hankalampi löytää.

Tutkijan kannalta teosta voisi arvostella myös tietystä historiattomuudesta. Koska se pyrkii olemaan enemmän kuin tämän hetken elokuvantekemisen tapojen käytännöllinen sanasto, Juntunen olisi voinut kiinnittää enemmän huomiota terminologian ja termien sisältöjen muutoksiin. Tuotantopäällikkö on Hollywoodissakin merkinnyt eri aikoina varsin eri asioita, ja kuvakulmien ja leikaustyypin käyttötavat ja oletetut konnotaatiot ovat vaihdelleet suurestikin. Sinänsä laajasta lähdeluettelosta puuttuukin esimerkiksi Barry Saltin teos *Film Style and Technology: History and Analysis* (London: Sarword 1983, uudistettu painos 1992), jonka opastuksella elokuvan ilmaisukeinoihin olisi voinut löytyä historiallisia näköaloja.

Tällainen moneen suuntaan avautuva hakuteos asettautuu tietysti alttiiksi monenmoiselle kritiikille. Yksityiskohdista voidaan aina olla eri mieltä, ja hakemistossa ei muuta olekaan kuin yksityiskohtia. Voi kysyä, miksi teoksessa on niin paljon metzilaista semiotiikkaa ja niin vähän narratologiaa. Miksi ho-

risontaalisista kameranliikkeistä selitetään ummet ja lammet ja vertikaaliset kuitataan väitteellä, että sekä tiltaukseseen, nostoon että pystypanorointiin pätee määritelmä: "kameranliike, jossa kamera liikkuu pystysuuntaisesti, alhaalta ylös tai ylhäältä alas"? Kustantajalta voi kysyä, miksi kuvia on niin niukalti, vaikka ulkoasussa ei ilmeisesti muuten olekaan säästely. Muutama kuva kertoisi vaikkapa valaistustavoista enemmän kuin vuolaat selitykset.

Älköön yksityiskohtiin taikertuva kritiikki kuitenkaan peittäkö sitä, että *Elävän kuvan sanasto* on äärimmäisen kunnianhimoisen ja suurelta osin onnistunut opus, jollaista on pitkään odotettu ja jota on ilo suositella niin tutkijoille kuin, luulisin, muillekin. Monialaisuus tuo mukanaan yhteensovittamisen ongelmia, mutta toisaalta se ehkäisee fakkiutumista: humanistien on hyvä tietää jotain insinöörien kielenkäytöstä ja päinvastoin.

Kimmo Laine